

Miniordbog

A

Aaron Antonovsky (1923-1994): professor i medicinsk sociologi.

Abstinenser: symptomer som følge af, at kroppen mangler stimulerende middel.

ACT: er en forkortelse af engelsk Acceptance and Commitment Therapy (terapi, hvor man accepterer og affinder sig med sin situation).

ADHD: er en forkortelse af engelsk Attention Deficit and Hyperkinetic Disorder, på dansk: opmærksomhedsproblemer og motorisk hyperaktivitet. ADD er betegnelsen, hvis man udelukkende har opmærksomhedsproblemer. Betegnelsen HD bruges, hvis man kun har problemer med at være meget aktiv og motorisk urolig.

Afasi: tab af tale og/eller sprogforståelse.

Affektiv: følelsesmæssig.

Agnosi: tab af evnen til at genkende.

Agorafobi: betyder oprindelig angst for åbne pladser.

Akatisi: tilstand med uro i kroppen (motorisk uro) især i benene.

Akkreditering: formel godkendelse af et sygehus på baggrund af en kvalitetsvurdering. Vurderingen skal være udført af en ekstern organisation ud fra nogle faste retningslinjer.

(Alkohol)craving: en sygeligt stærk trang til alkohol. Under afvænning aftager craving efter alkohol over måneder eller måske år.

Ambivalens: samtidig tilstedeværelse af to modsatrettede følelser.

Amnesi: tab af hukommelse.

Anorexia nervosa: anorexia kommer af ordet appetitmangel. Nervosa hentyder til, at det er en nervøs, altså psykisk opstået appetitmangel.

Antikolinerg: som har en hæmmende effekt på signalveje, der styres af acetylkolin.

Apati: sløvhed.

Apraksi: tab af praktiske færdigheder.

Aspergers syndrom: har problemer med det sociale samspil med andre.

Autisme: indadvendthed, en person vender sig bort fra den ydre virkelighed og trækker sig ind i sin egen verden. En udviklingsforstyrrelse der ofte bliver diagnosticeret hos det spæde barn.

Autorisation: godkendelse fra en myndighed af, at man har en bestemt uddannelse og dermed bestemte kvalifikationer.

B

Behaviorisme: det engelske udtryk for adfærdspsykologi.

Bipolar: som har to poler.

Bipolar affektiv depression: sygdommen har to poler, nemlig mani og depression.

Bipolar lidelse: lidelse, der veksler mellem mani og depression.

Bizar: afviger meget fra det normale og vækker stærk undren.

Bulimia nervosa: bulimia kommer af ordet oksehunger eller omskrevet: stærkt forøget sult.

Burner: er engelsk og betyder en, der brænder sig selv.

C

Centralstimulerende medicin: medicin, der virker og bruges bl.a. til behandling af ADHD. Eksempler er amfetamin, methylphenidat og slankemedicinen amfepramon.

Compliance: patientens evne eller vilje til at efterleve den medicinske behandling, som lægen har ordineret.

Containe: kommer fra engelsk, betyder 'at rumme'.

Craving: sygelig trang til et rusmiddel.

Cutter: er engelsk og betyder en, der skærer sig.

D

DAMP: er en forkortelse af engelsk Deficit in Attention, Motor control and Perception.

Deeskalering: nedtrapning.

Delirium: en mental tilstand med voldsom nedgang i opmærksomhed og tænkeevne (desorienteret) – forårsaget af fysisk skadelig påvirkning af hjernen, fx i forbindelse med abstinenser ved alkohol- og stofmisbrug. Hos ældre mennesker kan pludseligt opståede psykotiske symptomer som hallucinationer eller vrangforestillinger skyldes såkaldt delir. Delirium er en forbigående lidelse, tidligere kendt som konfusion, uklarhed eller forvirring.

Delirium tremens: en akut psykotisk tilstand, der opstår hos den alkoholafhængige som følge af brat ophør med alkoholindtag og deraf abstinensudvikling.

Depersonalisering: uvirkelighedsfølelser eller fremmedfølelse overfor sig selv eller sin krop.

Depoteffekt: en særlig variant af medicin, som forlænger dens virkning i kroppen.

Depression: langvarig tilstand med nedtrykthed.

Derealisation: uvirkelighedsfølelse af omgivelserne.

Diagnosesystem: en måde, hvorpå man opdeler sygdomme og lidelser.

Dopamin: en neurotransmitter (signalstof).

Dyssocial personlighedsstruktur:

person, der mangler indlevelse i andres følelser, asocial og følelseskold.

E

ECT: Electro Convulsive Therapy. Elektrisk udløst krampetilstand.

Ekstrapyramidale bivirkninger: bivirkninger, der stammer uden for hjernens pyramidebaner og viser sig ved stivhed og rysten.

Emotionelt ustabil personlighedsstruktur: personlighedstræk, der svinger i følelser, humør og i forholdet til andre mennesker.

Endorfiner: et morfinlignende stof, som findes i hjernen. Det har en smertestillende virkning og øger humøret.

Epilepsi: anfald af krampes og bevidstløshed.

Evidens: et videnskabeligt bevis.

F

Facilitering: at gøre det lettere.

Flashback: er kortvarige, virkelighedstro genoplevelser af traumatiske begivenheder.

Fobi: en sygelig angst for en bestemt ting eller situation.

Frontallap: pandelap.

G

Gnose: endelse, der betyder viden eller erkendelse.

H

Halveringstid: den tid, som det tager for kroppen at udskille halvdelen af en bestemt medicin fra kroppen. Et stofs halveringstid har derfor betydning for, hvor længe en virkning varer.

Harm reduction: skadesreduktion.

Hippocampus: ligger i den udviklingsmæssigt gamle del af hjernen. Har stor betydning for indlæring og hukommelse.

Hjernestamme: den del af hjernen, der medvirker til koordinering af bevægelserne.

Hyperventilation: hurtigere respiration (vejrtrækning) end nødvendigt, som fører til nedsat kuldioxid-indhold i blodet. Dette kan medføre hjertebanken, svimmelhed og besvimelse.

I

ICF: står for International Klassifikation af Funktionsevne, Funktionsnedsættelse og Helbredstilstand (ICF 2003).

Infantil autisme: undgår kontakt, kan ikke aflæse og forstå andre menneskers følelser og handlinger. Sprog og tænkning er forsinket.

Inklusion: at være medregnet i fællesskabet.

Innovation: skabelse af noget nyt, nytænkning.

Integration: at være optaget i fællesskabet.

Interaktion: samspil. Her: én slags medicin forstærker eller svækker virkning eller bivirkninger hos en anden medicin.

Intersubjektivitet: når den indre verden kan vises til andre og gøres synlig i en sådan grad, at de to mennesker tror, de tænker eller føler det samme.

Intervenere: gribe ind.

K

Katatoni: psykomotoriske forstyrrelser.

Kerneselv: en selvopfattelse, hvor man har en fornemmelse af sig selv adskilt fra andre mennesker og en følelse af en sammenhængende krop.

KOL: kronisk obstruktiv lungesygdom, også kaldet rygerlunger.

Komplementær relation: et ligeværdigt forhold, hvor vilkårene er forskellige, men tilsammen udgør et hele.

Konkreter: konkrete, fysiske genstande, der understøtter kommunikationen.

Kriminalforsorgen: Kriminalforsorgen har ansvar for landets arrester og fængsler samt tilsyn af lovovertrædere, der har fået andre domme end frihedsberøvende domme.

L

Latensperiode: forsinket periode, før REM søvnen indtræder.

M

Mani: en tilstand med opstemthed og stor virketrang.

Marte meo: betyder 'ved egen kraft'. Man anvender udtrykket om en bestemt metode, der er udviklet af Maria Aarts.

MCI: milde kognitive forstyrrelser, dækker overgangen mellem normal funktion og demens. Korttidshukommelsen er svækket, mens andre kognitive funktioner næsten er normale.

Megalomani: storhedsforestillinger.

Mindfulness: en terapiform, hvor man træner totalt nærvær og lærer at acceptere psykisk smerte.

Mutisme: psykisk betinget stumhed.

N

Neologisme: dannelse af nyt ord.

O

OCD: er en forkortelse af engelsk obsessive-compulsive disorder (obsessive = tvangstanker, compulsive = tvangshandlinger, disorder = lidelse).

Obducere: åbne den døde krop for at undersøge kroppens indre; bagefter lukkes den igen.

Opioid: stof udviklet af råopium, som har smertestillende virkning.

P

p.n.-medicin: (latin pro necessitate = efter behov) lægeordineret medicin, der ikke anvendes i fast dosering, men kan gives ved behov.

Paranoid: forfølgelsesvanvid.

Paranoid psykose: en vedvarende tilstand, hvor personen er præget af forestillinger om at være forfulgt og har mistet sin realitetssans.

Patogenese: sygdommes opståen og udvikling.

Perception: opfattelsen af sansepåvirkninger.

Perceptionsfelt: opfattelsesfelt.

Perfektionist: en person, som aldrig synes, at noget kan blive godt nok.

Peroral administration: medicinen administreres gennem munden, fx som tablet, depottablet eller mikstur.

Personlig integritet: at kunne handle selvstændigt i overensstemmelse med egne værdier og holdninger.

Personlighedsforstyrrelser: afvigende personlighedstræk i forhold til normalbefolkningen.

Plakker (plaques): aflejring af proteinet beta-amyloid mellem hjernens celler.

Plejetestamente: indeholder ønsker til en fremtidig omsorg og pleje.

Polyfarmaci: (poly- = flere, farmaci = lægemidler) når flere slags medicin gives på én gang.

Posttraumatisk: bruges om et psykisk traume, der følger efter en voldsom begivenhed.

Præmorbid: om optræden forud for en sygdom.

Psykiatri: læren om psykiske sygdomme og behandlingen af dem.

Psykoedukation: patient- og pårørende-undervisning om at leve med en psykisk sygdom.

Psykofarmaka: en samlet betegnelse for medicin, der griber ind i processer i centralnervesystemet.

Psyko terapeut: psykolog, psykiater eller lignende, der er efteruddannet i en eller flere terapiformer.

Psyko terapeutisk: metoder, der bygger på psykologisk viden.

PTSD: er en forkortelse af engelsk Post-Traumatic Stress Disorder og betyder posttraumatisk stressreaktion.

Pædagogisk handleplan: beskriver den hjælp og støtte, som den sindslidende skal have.

R

Realitetskorrigere: at rette en persons opfattelse af omverden.

Realitetstestning: testning af, om ens tanker, følelser og oplevelser stemmer med virkeligheden.

Recovery: at komme sig efter psykisk sygdom.

REM (Rapid Eye Movements): REM-søvnen kaldes også drømmesøvnen. Den er kendetegnet ved meget høj hjerneaktivitet, og kropsmusklerne er i denne søvn helt sat ud af spil, nærmest som lammet.

Retrogenese: retro- betyder bagud, og genese betyder opståen.

S

Salutogenese: sundhedens opståen og udvikling.

Separationsangst: angst for adskillelse.

Seponering: at stoppe en medicinsk behandling.

Seponerings-syndrom: ubehagelige bivirkninger ved for hurtig nedtrapning.

Serotonin: en neurotransmitter (signalstof).

SKP: støtte- og kontaktpersonordningen.

Somatisering: tilbøjelighed til at udvikle fysiske symptomer, hvor der ikke kan påvises nogen fysisk eller fysiologisk årsag til tilstanden.

Somatisk: legemlig (af soma, der betyder krop, legeme). På somatiske afdelinger behandler man kroppens sygdomme.

Specialpsykolog: er en psykolog med en fireårig videreuddannelse inden for psykiatri.

Spontan knoglebrud: et knoglebrud, der kommer uden et uheld og føles som smerter. Det opstår, fordi det netværk af knoglestykker, der giver knoglerne styrke og bøjelighed, forsvinder.

SSRI-præparater: selektive serotonin-genoptagelseshæmmere.

Stigmatisere: at stemple en person, der afviger negativt fra omgivelserne.

Stigmatisering: stemple en person som afvigende.

Stress: stresshormonet kortisol er forhøjet under depression.

Stupor: ubevægelig, stivnet.

Supervision: en metode til at bearbejde psykologiske problemstillinger i en åben og uformel atmosfære med specialister.

Symmetrisk relation: et lige forhold med samme rettigheder og muligheder.

Symptomatisk: medicin kan reducere nogle af symptomerne uden dog at helbrede den grundlæggende sygdom.

Sårbarhed: en betegnelse for en øget risiko for psykisk sygdom. Denne sårbarhed findes i en del familier og er sikkert arveligt betinget i mange tilfælde, men den behøver ikke at være det.

T

Tangles (neurofibriltotter): sammenflettede tråde af proteinet tau i nervecellerne.

Tardiv dyskinesi: ufrivillige bevægelser.

Temporallap: tindingelap.

Terapeutisk behandling: behandling, hvor man arbejder med mennesker gennem samtaler og aktiviteter.

Terapeutisk indeks: det doseringsområde, der netop giver en virkning i kroppen uden at nå en giftig koncentration i kroppen. Når dette indeks er snævert, betyder det, at der ikke er langt fra en virkning til en forgiftning med medicinen.

Tourettes syndrom: en lidelse, hvor en person ufrivilligt kommer med skældsord og gentager de samme bevægelser.

Transkulturel psykiatri: psykiatri på tværs af kulturelle baggrunde.

Trigge: udløse.

Tvangsfiksering: fastspænding med bælte, hånd- og/eller fodremme.

U

Undgående tilknytningsstil: når et menneske har svært ved at etablere tætte relationer til andre. Det er et mønster, der er dannet i den tidlige barndom.

Unipolar affektiv depression: sygdommen har "én pol", her står denne ene pol udelukkende for det depressive symptom-billede.

V

Validering: at tage udgangspunkt i, at den andens udsagn er gyldige.

Verbalisere: udtrykke sig i ord, give sproglig form.

Visitere: træffe afgørelse om, hvilket tilbud en person skal have.

Væsentlig personskade: skader på kroppen som følge af vold, forgiftning eller forbrænding.